

Janišova monografie představuje moravské landfrýdy, významný faktor vývoje vnitřní organizace markrabství, jako pramen zemského práva v kontextu politických, mocenských a společenských změn, jimiž české země prošly na konci středověku a na počátku raného novověku. Takto komplexní uchopení landfrýdní tematiky s časovým záběrem od 14. do 17. století včetně vyhodnocení říšských landfrýdů jako inspiračního vzoru (širší a užší výklad termínu landfrýd v říšském prostředí) v domácí historiografii dosud chybělo, i když nijak nesnižují práce Mojžíra Švábenského či Zdeňka Berana.

Autor nejprve podal pečlivý rozbor dosavadní historiografie, upozornil na úskalí tématu i terminologické posuny u zahraničních i domácích badatelů. Text vhodným způsobem rozčlenil do čtyř hlavních oddílů, které doplnil několika exkurzy, mj. s přesahem nad zemský rámec landfrýdních organizací. V prvním oddílu představil vznik a vývoj instituce landfrýdu, v chronologickém sledu pak charakterizoval všechny české landfrýdy v kontextu vojensko-mocenského vývoje českého státu. Poněkud zde spoléhal na dosavadní historiografii (např. v otázce Listu mírného z 29. ledna 1440, zde by byla na místě trochu širší polemika s badateli považující tuto listinu za celozemský landfrýd), v interpretaci jsem však nenalezl nic, co bych mohl označit jako vyložené sporné. Pro poznámkový aparát volil autor stručnější podobu na rozdíl od stále módních velkých „trsů“, což však neznamená, že by se v potřebných případech vyhýbal analytické formě. Přehled vývoje landfrýdních organizací v českém prostoru je jasný, výstižný a tvoří pevný základ pro následující oddíly.

U vlastní interpretace moravských landfrýdů je nesporným kladem kvalitní pramenný výzkum. Líbí se mi autorovo pojetí prvních moravských landfrýdů (1387, 1396). Snad poněkud naddimenzovaný je politicko-vojenský vývoj vzhledem celkovému rozsahu příslušných kapitol, ale to je pominutelný osobní názor. Výstižné je zhodnocení landfrýdu ze 17. listopadu 1421 jako úspěchu cílené snahy panovníka vytvořit nástroj k prosazení svých záměrů; zde se mi velmi líbí autorův pohled a interpretace. Opatrnější bych byl k roli českých šlechticů (Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirkštejna). Za velmi zdařilou považuji analýzu obou landfrýdů z období interregna (1440, 1444).

Zatímco v Čechách byla naprosto převažující podobou landfrýdu jeho krajská varianta a celozemský se z mnoha důvodů nedařilo prosazovat, v moravském prostředí dominovala celozemská forma závazná pro všechny držitele majetku v zemi. Autor přijal koncepci dvou základních typů landfrýdů – landfrýdy uzavírané panovníkem a landfrýdy uzavírané stavy bez přímého panovníkova či zeměpanského podnětu.

Podářilo se mu rozkrýt, kdy se v moravských landfrýdech odrazila tendence využít landfrýdní organizace jako výraz emancipace stavů vůči moci krále či markrabího. Respekt k landfrýdním dohodám ze strany těchto autorit byl opakovaně považován za formu obrany zemských svobod (autor později mj. uvádí i konkrétní kauzy z roku 1543, kdy i ve zdánlivě nevýznamné záležitosti cítily stavy nebezpečí vytvoření precedentu). V exkurzu autor neopomněl ani generální sněmy z let 1512–1518 a analyzoval landfrýdní dohody mezi zeměmi České koruny (s výjimkou Horní a Dolní Lužice).

V třetím oddílu nazvaném Struktura a obsah moravských landfrýdů zpracoval rozbor landfrýdních smluv z let 1387–1484, podrobně analyzoval obsah a reálný dopad jednotlivých článků landfrýdních zápisů, osvětlil, jak širokému spektru společenských jevů a problémů landfrýdy zaujímaly postoj a jak a proč se toto spektrum problémů měnilo. Rovněž správně upozornil např. na některé odlišnosti chápání a praktického přístupu landfrýdních signatářů k institutu tzv. odpovědi v moravském prostředí v komparaci s českými landfrýdy. Vše ještě vyhodnotil příkladným užitím kvantifikačních metod v závěrečném přehledu ustanovení landfrýdů z let 1387 až 1484.

Zřejmý kvalitativní posun v dosavadním bádání představuje oddíl Landfrýdy jako součást moravského zemského práva. Autor zde (i s upřesňujícími retrospektivními pohledy) přesvědčivě doložil, že se ochrana působení zemských soudů a zajištění kontinuity zemského práva staly pevnou součástí zemského práva a vnitřního politického zřízení země. Vzájemná inspirace, přebírání nejen věcného jádra, ale doslovných formulací z předchozích landfrýdních zápisů v horizontu přesahujícím nezdědky i století, se staly inspirací pro nalézání práva u zemských soudů a jeho postupnou kodifikaci. Dalibor Janiš pečlivě sledoval rozšiřování či naopak redukce landfrýdních závazků a cestu některých článků z lucemburské éry až do Vladislavského zřízení zemského. Jeho pozornosti neušla ani problematika zpečetění landfrýdních zápisů, forma přistoupení a formulace příznávacích listů.

Ke kladům náleží i zdůraznění skutečnosti, že si moravské landfrýdy k prosazení práva a řešení konkrétních kauz nevytvářely zvláštní instituce, které by nahrazovaly zemský soud na rozdíl od českého prostředí. Příklady na konkrétní uplatnění landfrýdních závazků bych mírně rozšířil, ale to je pohled vysokoškolského pedagoga, který má na mysli recepci celého tématu studenty. Bezsporně zajímavý je i pohled na landfrýdní závazky optikou moderního práva.

Souhlasím i s tím, jak autor hodnotí roli nejsilnějšího obranného i represivního nástroje – zemské či krajské hotovosti a vymahatelnost povinností landfrýdních signatářů v závislosti na jejich mocensko-ekonomických možnostech a uplatnění sankcí za jejich neplnění. Autor zpracoval i komparaci tématu ochrany a kvality mince a vývoj formulace tohoto požadavku v jednotlivých landfrýdních zápisích.

Zde nenalézám nic, co bych mu mohl vytknout. Lze souhlasit se závěrem, že moravské landfrýdy představují vedle sněmovních usnesení jeden z nejvýznamnějších normativních pramenů zemského práva. Přínosem jsou rovněž nezvykle obsáhlá anglická a německá resumé, která jsou ve svém pojetí vlastně samostatnou studií a pro zahraniční badatele přinášejí v chronologickém sledu opravdu všechny podstatné výsledky výzkumu.

doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové III

Česká republika

martin.sandera@uhk.cz

ORCID: 0000-0001-5546-2294